

Dana Němcová na věčnosti

Dne 11. dubna 2023 zemřela v devětaosmdesáti letech psycholožka a disidentka Dana Němcová. Poslední rozloučení se o jedenáct dnů později konalo v kostele sv. Ignáce na pražském Karlově náměstí, který se nachází nedaleko místa, kde Dana Němcová prožila většinu svého života. Byt rodiny Němcových v Ječné ulici č. 548/7 byl již od šedesátých let jedním z center protirežimní opozice a byl otevřen všem hledajícím.

Dana Němcová před zatčením v roce 1979 (foto: Jiří Bednář / Libri prohibiti)

Dana Němcová se narodila 14. ledna 1934 v Mostě do učitelské rodiny Růženy a Františka Valtrových. Její původní křestní jméno bylo Danuška. Po maturitě učila rok na základní škole, od roku 1953 studovala psychologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Již během studia se 2. července 1955 provdala za svého kolegu, psychologa a filozofa Jiřího Němce (1932–2001), s nímž měla sedm dětí. Jak později vzpomínala, právě ony byly důvodem, proč se manželé angažovali v protirežimních aktivitách: „Snažili jsme se před dětmi žít pravdivě. Nikdy jsme jim nelhali a děti nikdy neměly pocit, že před námi musí něco skrývat. Děti pro mě byly moji nejlepší partneři. Angažovala jsem se kvůli nim. Aby se za mě nemusely stydět, aby měly šanci jednou žít v nějaké jiné době, aby

věděly, že mají svou důstojnost a za něčím si musí stát. Děti nám nikdy nic nevyčítaly. Naopak byly hrdé, že se ve škole nemusí tvářit jinak než doma, že nemusejí lhát.“¹

Východiskem k jejich postoji ke světu a bližním byla katolická víra, laskavost a tolerance. Velkou inspiraci pro ně představovalo Polsko, kam jezdili (nejdříve tajně) od poloviny padesátých let. Jiří Němec se postupně stal iniciátorem mnoha významných kulturních a politických událostí, propojoval různé kruhy kritické k tehdejšímu režimu a uváděl do domácího prostředí různé zahraniční autory včetně francouzského filozofa a jezuitu Pierra Teilharda de Chardina. V šedesátých letech se aktivně podílel na pořádání ekumenických

seminářů v Jirchářích, kde společně debatovali křesťané s reformními marxisty. Byl rovněž členem redakce programově nekomunistického časopisu *Tvář*. V roce 1968 spolužákládá Dílo koncilové obnovy, které současně odkazovalo na Dobré dílo Josefa Floriana a na dědictví Druhého vatikánského koncilu.

Jiří Němec patřil pro své aktivity mezi osoby, které dlouhodobě sledovala Státní bezpečnost (StB). V roce 1960 na něj založila svazek pod krycím názvem „Novátor“, který vedla s krátkou přestávkou v období pražského jara až do roku 1984, kdy Němec odešel se svou druhou manželkou Helenou do vídeňského exilu. Svazek byl poté uložen do archivu. Patří mezi nejrozsáhlejší operativní

¹ Tento citát pochází z knihy rozhovorů a vzpomínek Dany Němcové *Děj se co děj, nemáte se čeho bát...*, které vydaly v roce 2021 společně nakladatelství TORST a Ústav pro studium totalitních režimů. Knihu uspořádal Jan Horník. Rozsáhlý rozhovor s Danou Němcovou je rovněž dostupný na portálu Paměť národa (na jeho základě napsal Adam Drda portrét Dany Němcové „Právě proto, že jsem měla děti...“, který vyšel v časopise *Revolver Revue* č. 94/2014) – viz <https://www.pametnaroda.cz/cs/nemcova-dana-20151019-0> (citováno k 23. 5. 2023).

svazky StB. Obsahuje více než čtyři tisíce stran dokumentů, z nichž mnoho jich je věnováno také Daně Němcové.² Dochovaly se rovněž operativní svazky StB s dokumenty o odposlechu bytu manželů Němcových a jejich sledování.³

Po srpnové okupaci v roce 1968 odjeli Němcovi s dětmi do Vídně, neboť měli obavu z možného pronásledování. Za několik měsíců se po váhání nakonec vrátili do vlasti, kde chtěl Jiří Němec dokončit práci na rozpracovaných knihách. Iluze o tom, že se situace bude zlepšovat, si ale nedělali.

V první polovině sedmdesátých let se Dana a Jiří Němcovi sblížili s kulturním undergroundem a jejich byt připomínal komunu. I když se jejich manželství tehdy rozpadlo, zůstali dobrými přáteli. Po zásahu režimu proti příznivcům undergroundu organizovali kampaň na jejich podporu. Podíleli se také na vzniku *Prohlášení*

Dana Němcová a Ivan Martin Jirous v Ječné ulici na fotografii pořízené 13. května 1985 příslušníky StB při jejich sledování v rámci akce „Ivan-2“ (foto: ABS)

Charty 77, které v prosinci 1976 podepsali v první vlně. Svůj podpis připojily i jejich děti Pavla (jejím manželem je Martin Palouš, v roce 1987 jeden z mluvčích *Charty 77*), Markéta, Ondřej a David. Dcera Jana se provdala za hudebníka skupiny The Plastic People of the Universe Milana Hlavsu.

Až do roku 1976 pracovala Dana Němcová v oboru, který vystudovala (působila jako psycholožka u dětí s vadami řeči a sluchu), poté byla z politických důvodů propuštěna. Živila se pak jako uklízečka (později měla z tohoto důvodu velmi nízký důchod).

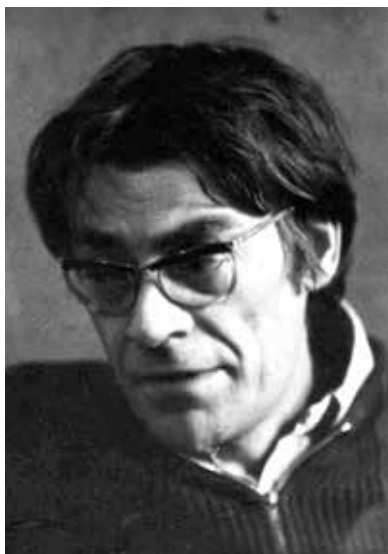
Patřila mezi spoluzakladatele Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS), založeného v dubnu 1978. Před procesem s jeho členy strávila v roce 1979 půl roku ve vazbě (několik měsíců byl vězněn také Jiří Němec), odsouzena byla

k podmíněnému trestu odnětí svobody na dva roky. Znovu byla zatčena v lednu 1989 v souvislosti s protesty během Palachova týdne, kdy zastávala funkci mluvčí *Charty 77*. Vězněna tehdy byla znovu několik týdnů.

V listopadu 1989 se stala spoluzakladatelkou Občanského fóra. V letech 1990–1992 byla poslankyní Federálního shromáždění. Poté z politiky odešla a věnovala se práci s lidmi v tísní, která jí byla nejbližší. V roce 1993 založila Poradnu pro uprchlíky, od roku 1996 předsedala správní radě Výboru dobré vůle – Nadace Olgy Havlové. Od roku 1999 pak byla předsedkyní výkonného výboru Centra pro otázky migrace a členkou Rady vlády pro lidská práva.

V roce 1998 jí prezident republiky Václav Havel udělil medaili Za zásluhy.

Petr Blažek

Psycholog a filozof Jiří Němec (foto: Libri prohibiti)

² Archiv bezpečnostních složek, sb. Svazky kontrarozvědného rozpracování (KR), svazek a. č. 749386 MV. Blíže BLAŽEK, Petr: Dlouhá cesta do Ruzyně. In: NĚMEC, Jiří: *Dopisy z Ruzyně a nové šance svobody*. Pulchra, Praha 2011, s. 207–227.

³ Srov. BLAŽEK, Petr: Pražský underground v dokumentaci Správy sledování StB. In: KUDRNA, Ladislav (ed.): *Reflexe undergroundu*. ÚSTR, Praha 2016, s. 88–125.